

Tillsyn i skyddade områden 2017

april 2018

Tillsyn i skyddade områden 2017

Dnr: 2018-4761

Utgivare: Miljöförvaltningen

Kontaktperson: Nette Bygren

Sammanfattning

Stockholms stad hade under 2017 nio kommunalt skyddade naturområden – åtta naturreservat och ett kulturreseptat – i vilka miljöförvaltningen utövar tillsyn enligt miljöbalken. Dessutom ansvarar miljö- och hälsoskydds nämnden för tillsynen av två naturminnen som tidigare inrättats av länsstyrelsen. Delar i tre av reservaten är också utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s habitatdirektiv.

I tillsynen av stadens natur- och kulturreseptat kontrolleras efterlevnad av syften, föreskrifter, dispenser och andra beslut som fattats med stöd av 7 kap miljöbalken. Miljöförvaltningen söker systematiskt följa upp tillståndet för de värden som reservaten ska skydda, och de mål som satts upp i reservatsbeslut och fastställda skötselplaner.

Med rådgivning, information och dialog med reservatens förvaltare bidrar miljö- och hälsoskydds nämnden till en god naturvård och bra tillgänglighet i de skyddade områdena.

De stadsdelsförvaltningar som förvaltar naturreservat har även i år fått medel från centrala medelreserven för naturvårdande skötsel i reservaten. Det har resulterat i många åtgärder som gynnar områdenas biologiska mångfald och rekreativa värden.

Miljöförvaltningen har under året lämnat synpunkter i ett stort antal ärenden som rör tillstånd och dispenser från reservatens föreskrifter. De större ärendena rör åtgärder kopplade till bygget av projekt Förbifart Stockholm, nedgrävning av kraftledningar, fjärrvärmeledningar, och VA-ledningar och ny gångväg. Mindre ärenden rör till exempel konstprojekt, valborgseld och snöupplag.

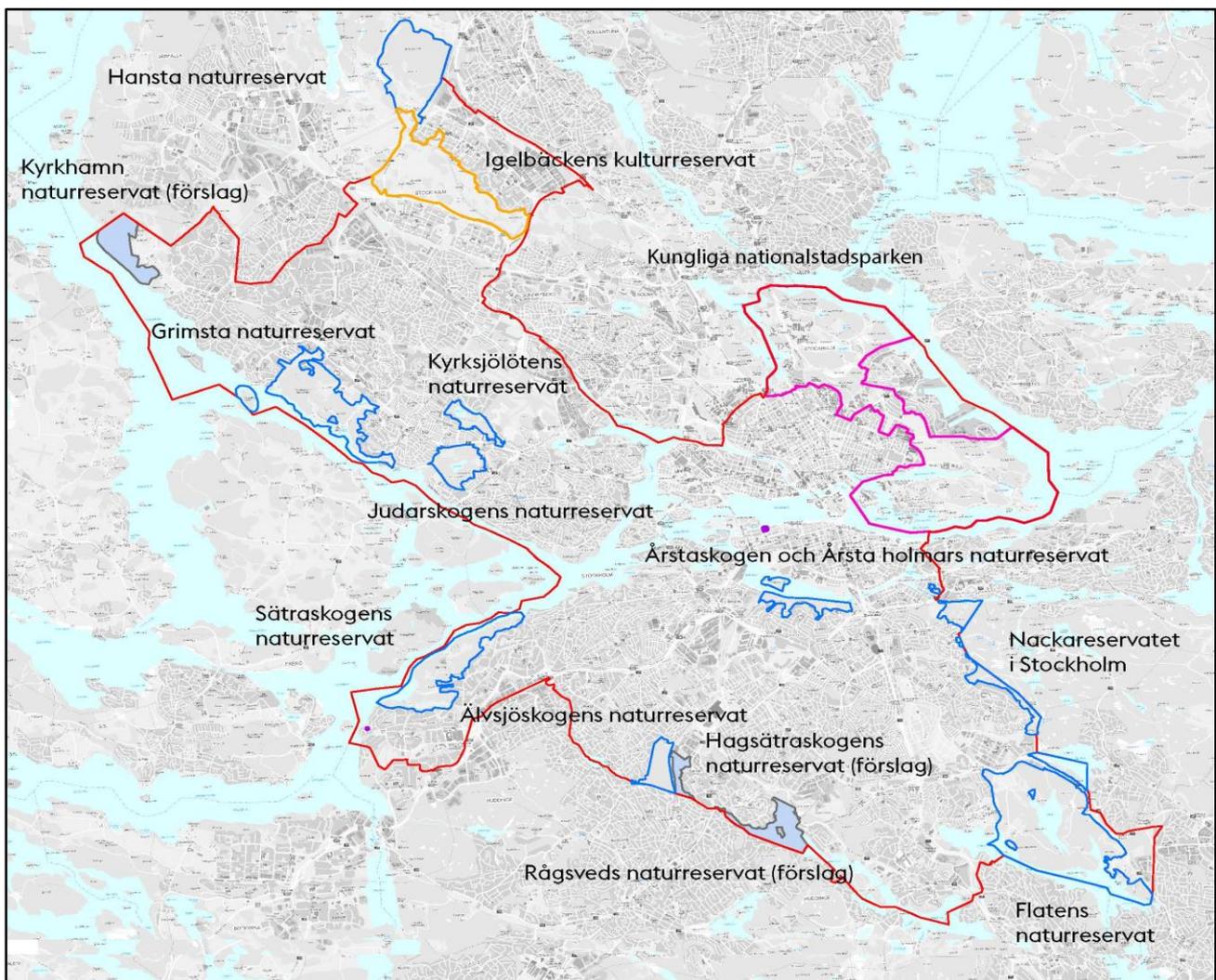
Förvaltningen har utöver den löpande tillsynen deltagit i uppdateringen av stadens ekdatabas. Undersökningen är en del i uppföljningen av reservatens bevarandestatus som följs upp var femte år, nästa gång år 2020.

Innehåll

Sammanfattning	4
Tillsyn i Stockholms stads skyddade områden 2017	6
Tillsynsarbetet	7
Tillsynsobjekt.....	7
Nackareservatet i Stockholms stad.....	12
Flatens naturreservat	15
Sätraskogens naturreservat	18
Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat	22
Grimsta naturreservat	26
Hansta naturreservat.....	29
Igelbäckens kulturresevat	34
Älvsjöskogens naturreservat	39
Naturminnen.....	43
Bevarandestatus i natur- och kulturresevatena	45

Tillsyn i Stockholms stads skyddade områden 2017

Stockholms stad hade under 2017 nio kommunalt skyddade naturområden – åtta naturreservat och ett kulturresevat – i vilka miljöförvaltningen utövar tillsyn enligt miljöbalken. Dessutom ansvarar miljö- och hälsoskyddsnämnden för tillsynen av två naturminnen som tidigare inrättats av länsstyrelsen. Delar i tre av reservaten är också utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s habitatdirektiv.

Skyddade områden och förslag på tillkommande reservat i Stockholms stad. Beslutet om Årstaskogens och Årstaholmar naturreservat vann laga kraft 6 mars 2018. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har inte tillsyn över Kungliga nationalstadsparken. Naturminnena syns som lila prickar.

Tillsynsarbetet

I tillsynen av stadens natur- och kulturresevat kontrolleras efterlevnad av syften, föreskrifter, dispenser och andra beslut som fattats med stöd av 7 kap miljöbalken. Miljöförvaltningen söker systematiskt följa upp tillståndet för de värden som resevatena ska skydda, och de mål som satts upp i resevatsbeslut och fastställda skötselplaner.

Med rådgivning, information och dialog med resevatens förvaltare bidrar miljö- och hälsoskyddsnämnden till en god naturvård och bra tillgänglighet i de skyddade områdena.

Tillsynsobjekt	Laga kraft år	Yta (ha)	Natura 2000-område, utpekad på kartan
Judarskogens naturresevat	1995	95	Goda förutsättningar för större vattensalamander + utvecklingsområde för lövsumpskog
Kyrksjölötens naturresevat	1997	50	Goda förutsättningar för större vattensalamander + utvecklingsområde för lövsumpskog
Hansta naturresevat	1998	280	Ek-hassellundar
Grimsta naturresevat	2004	320	
Flatens naturresevat	2006	760	
Igelbäckens kulturresevat	2006	411	
Sätraskogens naturresevat	2006	256	
Nackareservatet i Stockholms stad	2006	99	
Älvsjöskogen naturresevat	2016	65	
Naturminne, bergsbrant Påsundsberget	1997	0,25	
Naturminne, flyttblock Vårberg	1960	-	
Summa		2336,25	

Genomförda undersökningar i reservaten

Ekmiljöer

Stockholms har unika ekmiljöer med regional och nationell betydelse. Under 2017 har miljöförvaltningen inventerat jätteeckar och ekmiljöerna i samtliga reservat i samband med uppdateringen av Stockholms stads ekdatabas.

Ekdatabasen skapades år 2006 baserat på en inventering av jätteeckar och värdefulla ekmiljöer i hela Stockholms stad. Under 2017 uppdaterats databasen med fokus på skötsel- och restaureringsbehov.

Miljöförvaltningens ekologer deltog i inventeringen av de ekområden som ligger inom stadens natur- och kulturresevat, det vill säga fältinventering av 294 jätteeckar ekar och 141 ekområden. Undersökningen är en del i uppföljningen av reservatens bevarandestatus som sker var femte år. Tanken med förvaltningens undersökningar av rekreation och biologisk mångfald är att fånga upp förändringar i tid, så att åtgärder kan sättas in vid behov.

Inventeringen 2017 visar att det finns potential att med skötsel hålla en kontinuitet av jätteeckar även på lång sikt. Inventering visade också att många ekar och ekområden fortfarande är mer igenväxta än önskvärt, så även inom de skyddade områdena.

Inom de skyddade områdena har skötseln framför allt bestått i slyröjning och borttagning av gran. Restaurering behövs nu mer i form av gallring av lite äldre, beskuggande lövträd för att öka ljusinsläppet till grova ekar och dess efterträdare.

I ek- och hasselmiljöer syns hasselnötsskal inkilade i ekens grova bark. Förmodligen är det nötväckan som varit framme.

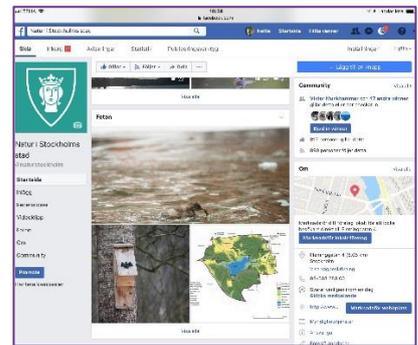
Tillgänglighet genom information

Förvaltningen deltar i arbetet med att tillgängliggöra reservaten i samråd med berörda stadsdelsnämnder, och arbetar aktivt med information till allmänheten.

Facebook

Miljöförvaltningen lanserade under våren ”Natur i Stockholms stad” på Facebook.

Syftet är i första hand inspirera till besök i stadens naturreservat och grönområden. Men vi berättar också om vårt tillsynsarbete i reservaten, och publicerar nyheter om naturen i Stockholm, och om olika aktiviteter som pågår i våra naturområden. Responsen har varit god och sidan följs av många stockholmare.

Naturkartan

Miljöförvaltningen gick under året också med i Naturkartan, en digital naturguide på webben som också kan laddas ned till smartphones.

Informationsskyltar

Förvaltningen arbetade under året fram en informationsskylt om död ved i samarbete med Skärholmens stadsdelsförvaltning. Skylten bekostades delvis av Trafikverket som en kompensationsåtgärd för påverkan i Sätterskogens naturreservat, och kommer att kunna användas i alla reservat.

Hundkoppling

Miljöförvaltningen får många samtal om att hundägare inte håller sina hundar kopplade i reservaten och konstaterar att informationen om vad som gäller behöver bli tydligare.

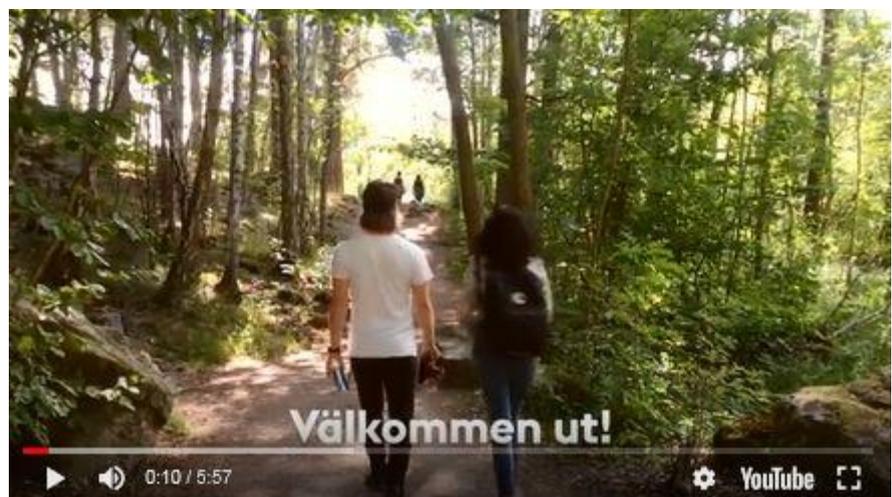
Förvaltningen har tagit fram ett original till skylt som stämmer överens med stadens skyltprogram och som förvaltarna av reservaten har möjlighet att använda.

Film

Förvaltningen tog under året fram en kort informationsfilm om stadens natur- och kulturreseptat. Filmen visades under utställningen ”Stockholm bygger en stad att leva i” på Kulturhuset.

Länk till filmen ligger också på stadens hemsida:

Naturvårdande åtgärder

Skarpnäck stadsdelsförvaltning har under 2017 fortsatt restaureringen av kulturmarkerna i anslutning till Brotorp. Restaureringen har inkluderat återskapande av slåttermark samt friställningen av ek, med hänsyn till dagens kvaliteter för t ex fågellivet. Arbetet har bedrivits på ett sätt som gynnar reservatens värden. Den ideella föreningen Lilla Sickla vänner har, i samråd med miljöförvaltningen, fortsatt de goda naturvårdsinsatserna vid Lilla Sickla. Likaså har restaureringsinsatser i ekmiljöerna vid Lilla Sickla utförts under året.

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

De naturvårdande åtgärderna vid Brotorp har även höjt områdets upplevelsevärden. Förvaltaren har också påbörjat åtgärder för att öka tillgängligheten bland annat genom anläggande av en tillgänglighetsanpassad spång samt en mindre stig som sammankopplar utegymmet med Brotorp och stigarna ut mot Nackareservatet i Nacka.

Efterlevnad av bestämmelser

Miljöförvaltningen anser att efterlevnaden av föreskrifterna i reservatet har varit relativt god under 2017, med undantag av cykling i terräng.

Förvaltningen får fortsatt in många klagomål och frågor om cykling i reservatet. Dels kommer synpunkter på att cyklingen sliter på marktäcknet i skogen och stör gående. Andra anser att cykling ska tillåtas i terräng. Det är idag inte tillåtet enligt Stockholms lokala trafikföreskrifter.

Under 2017 har stadsdelsförvaltningen, enligt budgetuppdrag, påbörjat utredning av förutsättningar för att anlägga en slinga där det ska vara tillåtet att cykla i terrängen. Utredningen har skett i samarbete med miljöförvaltningen, fastighetskontoret och representanter från cykelorganisationer.

Tillstånds- och dispensärenden

Stadsbyggnadsnämnden har under året meddelat tillstånd enligt reservatsföreskrifterna till att bevilja ett konstprojekt inom reservatet samt en geoteknisk undersökning inför Fortums planering av ledningsdragning inom reservatet. Förvaltningen har lämnat synpunkter i båda ärendena.

Undersökningar i reservatet

Under hösten 2017 inventerades 40 jättekar och 13 ekmiljöer i samband med uppdatering av Stockholms ekdatabas.

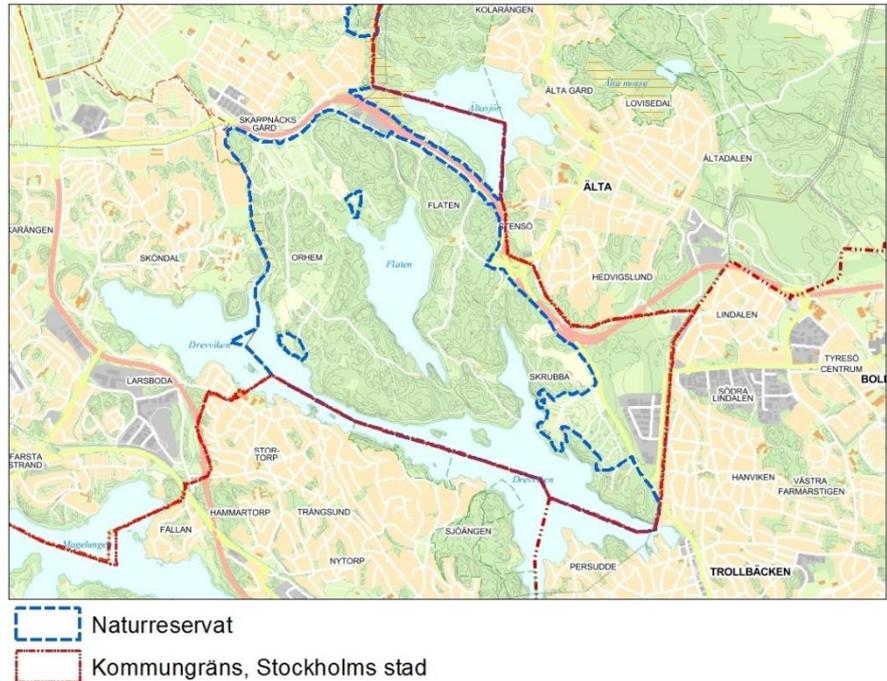
Av reservatets jättekar är ca tre fjärdedelar under igenväxningshot. Det är något färre än år 2006, då 84% bedömdes vara hotade av igenväxning. Fler av reservatets jättekar bedöms dock vara i akut behov av friställande, jämfört med den tidigare inventeringen. Behovet av gallring av större lövträd ökat liksom bedömningen av mer akuta åtgärder (62%

jämfört med tidigare 21%). Det gäller främst i ekområden av hagmarkskaraktär. Här måste noteras att reservatets skötselplan inte anger att alla ädellövsområden ska friställas i den utsträckning som önskas enligt ekdatabasen med hänsyn till andra värden. Vid prioritering av kommande skötselåtgärder behöver alltså fler faktorer vägas in.

Koloniområdet nedanför Hammarbybacken i Nackareservatet

Flatens naturreservat

Flatens naturreservat, stadens största friluftsområde, är välbesökt både av närboende och mer långväga besökare. Inom området finns, utöver stora ytor med olika typer av skog, också populära målpunkter såsom Flatenbadet, flera koloniområden och lokaler för föreningsverksamhet, vilka bidrar till en hög nyttjandegrad. Många skolor i närheten använder området i undervisningen.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Flatenreservatet

Förvaltaren, Skarpnäckes stadsdelsförvaltning, har under 2017 fortsatt att utföra skötselinsatser i reservatet med resurser från den centrala medelreserven.

Miljöförvaltningen har gjort ett flertal tillsynsbesök i fält under året, tillsammans med förvaltaren på Skarpnäckes stadsdelsförvaltning och Jacksons trädvård som de anlitar för naturvårdande åtgärder.

Tillsynsbesöken tillsammans med stadsdelsförvaltningen har främst varit rådgivande i skötselfrågor men också handlat om samråd kring tillgänglighet och rekreativa värden. Skarpnäckes stadsdelsförvaltning har en hög ambition att stärka reservatets rekreativa värden och kommer att genomföra de förslag som kom fram i Pilot Flaten i den utsträckning de får resurser för det. Miljöförvaltningen har under året aktivt deltagit i projektet.

Naturvårdande insatser

Större delen av naturvårdsarbetet har koncentrerats till restaurering av kulturmarker såsom ekmiljöer kring Orhem, och utmed Orhemsvägen i

anslutning till Sköndal. Dessa ekområden ingår i ett regionalt spridningssamband för eklevande arter. När ekmiljöer försvinner vid Sköndal är det viktigt att stärka de ekområden som ligger inom det skyddade området.

Under året har antalet ytor där slätter bedrivits utökats inom reservatet, enligt den skötselplan som togs fram under 2016. Nu inkluderas även större ytor vid grindstugan, Ältasjön, vid Flatenbadet samt vid Ekens koloniområde. Miljöförvaltningen har medverkat vid diskussioner i fält med stadsdelen, Jacksons trädvård samt hästägare om lämpligt skötselupplägg vid Ekudden. Förfrågan om utökat bete i området har inkommit vilket skulle vara positivt för natur-, kultur- och rekreationsvärdena i området.

Under året har skötselåtgärder också utförts av ett arbetslag från Skogsstyrelsen, främst i skogspartiet runt Flatenbadet, Flaten Camping samt utmed Flatenvägen. Åtgärder har främst riktats på borttagning av gran och åt friställning av ekar.

Ekudden. Foto Johan Pontén

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

Under 2017 har stadsdelsförvaltningen i Skarpnäck påbörjat att anlägga en tillgänglig slinga med utgångspunkt vid parkering och busshållplats vid Orhem, som ska kunna tjäna som introduktion till Flatenområdet. I projektet ingår att förbättra befintligt gångvägsnät, sätta ut soffor och tillgänglighetsanpassat vindskydd och grillplats, samt skylta upp en naturstig längs slingan.

Förvaltningen har även, enligt budgetuppdrag, påbörjat utredning av förutsättningar för att anlägga en slinga där det ska vara tillåtet att cykla i terrängen. Utredningen har skett i samarbete med miljöförvaltningen, fastighetskontoret och representanter från cykelorganisationer. Vid utredningen har man kommit fram till att Flatenområdet inte har den topografi och disposition av naturen så att området är intressant eller

lämpligt för markerade cykelleder. Fokus bör istället läggas på Nackareservatet.

Efterlevnad av bestämmelser

Förvaltningen anser att efterlevnaden av reservatets föreskrifter och bestämmelser i huvudsak har varit god under året.

Problemet med terrängkörning av motorcyklister kvarstår i östra delen av reservatet och förvaltningen och problemet med nedskräpning kvarstår. Förvaltaren, naturskyddsföreningen och skogsstyrelsens personal har röjt bort en del skräp i reservatet under åren. Miljöförvaltningen har skickat uppmaningar där så behövts.

Tillstånds- och dispensärenden

Stadsbyggnadsnämnden har under året meddelat tillstånd enligt reservatsföreskrifterna till att bevilja:

- anläggandet av grillplats med vindskydd vid Orhem
- breddning av cykelbanan utmed Flatenvägen.

Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter i ärendena.

Undersökningar i reservatet

Under hösten 2017 inventerades reservatets 119 jätteeckar och 64 ekmiljöer i samband med uppdatering av Stockholms ekdatabas.

Ca 70 % av alla jätteeckar i Flatens naturreservat bedömdes vara hotade av igenväxning. Jämfört med 2006 är det nu fler jätteeckar som är i behov av akut friställande, ca 30 %.

Inventeringen av ekmiljöerna i stort visade på ett liknande mönster, där ca 90 % av ekområdena nu bedöms vara under igenväxningshot. Orsaken till detta är sannolikt att kringväxande träd har vuxit sig större och skuggar mer, men också en striktare bedömning vid inventeringen om hur öppet en ek bör stå. Man kan samtidigt tyda ut att skötselåtgärder har utförts under åren sedan 2006. Framför allt har sly och gran minskat i ekbestånden. Det som återstår nu är ytterligare gallringsåtgärder av något större lövträd kring ekarna i prioriterade områden. I ekmiljöerna finns också behov av att mer aktivt gynna efterträdare. Det är också viktigt att kommande skötselinsatser utförs så att även små ekplantor identifieras och tillåts växa upp.

Sätorskogens naturreservat

Sätorskogens naturreservat är ett omtyckt ströv- och rekreationsområde för boende i närområdet. Fina gångstråk som till exempel promenadvägen utmed Mälärstranden bidrar till många besökare. Mälärhöjdsbadet, Sätora Strandsbadet, caféet vid Lyran och campingplatsen lockar även mer långväga besökare till området. Förskolegrupper från hela Skärholmen använder området i sin verksamhet.

Syftet med Sätorskogens naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning, på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Sätorskogen

Skärholmens stadsdelsförvaltning, har även i under 2017 fått resurser från den centrala medelreserven för att utföra skötselinsatser och tillgänglighetsåtgärder i reservatet.

Förvaltningen har gjort ett flertal tillsynsbesök i fält under året, tillsammans med förvaltaren på Skärholmens stadsdelsförvaltning och Jacksons trädvård som de anlitar för naturvårdande åtgärder.

Skärholmens stadsdelsförvaltning har en hög ambition att stärka reservatets värden genom tillgänglighetsåtgärder och anpassad skötsel under kommande år.

Naturvårdande åtgärder

Slåtter har utförts enligt skötselplan och har sedan flera år tillbaka fått en bra och anpassad skötsel och som gynnar en mångfald av arter. Sätmaskogens slåttergille slår en del av Varpaängen med lie, medan övriga ytor sköts med maskiner.

Naturvårdande röjningar i skogsmiljöerna har gjorts i Skärholmsdalen, runt Mälärhöjdsbadet och i tallmiljöerna vid Sättraplatån. Dessutom har Trafikverket bekostat restaureringsåtgärder i ekmiljöerna i skötselområde K7, söder om Sättra varv. Fällda träd över 20 cm i diameter sparas i stor utsträckning på plats så intakta som möjligt. I mån av plats sparas också så kallade biodepåer av ris på undanskymda platser.

Skärholmsdammen restaurerades under hösten för att förbättra förutsättningarna för groddjuren i dammen, och för att öppna upp vattenspegeln. Planer finns på ytterligare förbättringsåtgärder i anslutning till dammen, exempelvis att leda fram en bit av Skärholmsbäcken som nu går i kulvert under ett koloniområde.

Cirka 100 kubikmeter grova stockar av tall och ek, men även gran, asp och björk från avverkningar inför Förbifartsbygget har lagts ut i lämpliga miljöer under 2017. Stadsdelsförvaltningen har också påbörjat en egen heltäckande inventering av död ved i reservatet för att kunna identifiera områden som behöver få ett tillskott utifrån.

En jordkällare vid Mälärhöjdsbadet som inte används längre har murats igen på ett sätt som är tänkt att gynna fladdermöss.

Gammal betongkällare vid Mälärhöjdsbadet har byggts om för fladdermössen

Projekt i reservatet

Förbifart Stockholm

Trafikverkets sprängningsarbeten och bygge av bergtunnel och tillfällig hamn vid Sättra varv har pågått under året.

Några kompensationsåtgärder har genomförts under året. Trafikverket har bekostat framtagande av en skylt om död ved, samt sittplats vid Varpaängen. De åtgärder som ännu inte är utförda är:

- spårmarkeringar utmed motionsspår, det vill säga små skyltar med km-angivelse
- skyltning av tysta platser
- central informationsskylt om varvets historia
- informationsskylt om Arboga kök

Trafikverket har också utrett förutsättningarna att tillföra mera vatten till Sättraån och Skärholmsbäcken med anledning av en dom i mark och miljööverdomstolen. Utredningen redovisades till mark- och miljödomstolen i mars 2017, och miljö- och hälsoskyddsnämnden fick möjlighet att yttra sig över redovisningen. Mark- och miljödomstolen meddelade i mars 2018 att Trafikverket som kompensationsåtgärd ska tillföra dränvatten från tunnlarna till Sättraån.

Genomförda undersökningar i Sättraskogen

Fladdermöss

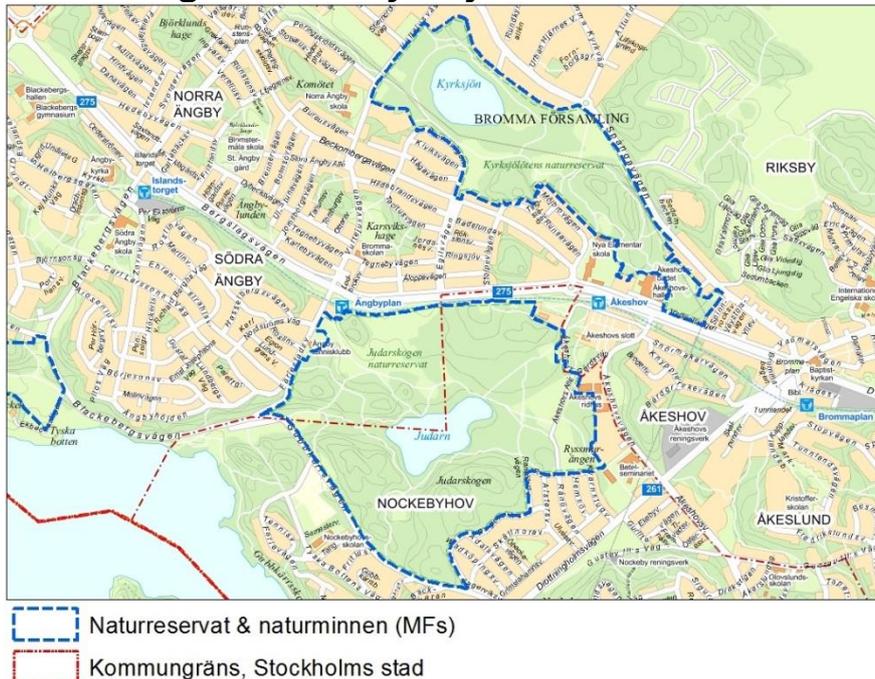
Under sommaren 2017 gjordes en inventering av fladdermöss på några platser i Stockholm, bland annat i Sättraskogen i Skärholmsdalen.

Två nya fladdermusarter hittades jämfört med en tidigare inventering på 90-talet: den starkt hotade dammfladdermusen (*Myotis dasycneme*, EN) och den sårbara fransfladdermusen (*Myotis nattereri*, VU). Alla fladdermöss är skyddade enligt artskyddsförordningen och den blockiga terrängen i området utgör sannolikt miljöer för övervintring och dagvila.

Ekmiljöer

Under hösten 2017 inventerades reservatets 54 jätteekar och 30 ekmiljöer i samband med uppdatering av Stockholms stads ekdatabas. Resultatet visar att de flesta ekområden i reservatet är i behov av någon form av åtgärd även om igenväxningshot och restaureringsbehov har minskat sedan 2006. Ofta gäller det gallring av äldre träd, även ek. Cirka 70 så kallade naturvårdsträd som tidigare inte registrerats upptäcktes. Det gäller ekar med en diameter över 100 cm, men också gamla hålekar med mindre dimensioner.

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat hör till stadens mindre naturreservat. De är mycket välbesökta och har stor betydelse både för invånarna i Bromma och i hela västra Stockholm.

Närheten till tunnelbanan gör områdena lätta att nå och reservaten är tillräckligt stora och varierade för att motivera en långväga utflykt. Särskilt skol- och förskolegrupper från olika stadsdelar använder områdena i sin verksamhet. Skolan Nya Elementar använder regelbundet Kyrksjölötens naturreservat i undervisningen.

Natura 2000-områden

Stora delar av båda reservaten är utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s art- och habitatdirektiv, vilket innebär ett internationellt åtagande.

Det övergripande syftet med Natura 2000-områdena i båda reservaten är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för större vattensalamander. I bevarandeplanerna för områdena anger länsstyrelsen som mål:

- större vattensalamander ska ha goda förutsättningar att återkolonisera området och vara livskraftig på lång sikt.
- Lämpliga vattenmiljöer måste återskapas. Som riktlinje bör det finnas minst 2-4 lämpliga lekvatten med förökning i minst hälften.
- Variationsrika landmiljöer inklusive naturliga skogar med gott om död ved och lövförna samt hydrologiskt intakta sumpskogar.
- Minst 4-6 andra lokala förekomster med fungerande utbyte inom spridningsavståndet är önskvärt ur ett landskapsperspektiv.

I båda reservaten finns utvecklingsområden mot naturtypen lövsumpskog. Alkärren intill Kyrksjön och sjön Judarn kommer enligt bevarandeplanen att utvecklas mot naturtypen om den undantas från skogsbruksåtgärder (förutom i naturvårdande syfte för att gynna al och björk) och inte ytterligare påverkas av markavvattnande åtgärder. Skogen ska ha naturskogskvalitéer med ett olikåldrigt trädskikt och förekomst av död ved i olika nedbrytningsstadier.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Judarskogen

Bromma stadsdelsförvaltning, har även i under 2017 fått resurser från den centrala medelreserven för att utföra skötselinsatser i reservatet.

Under 2017 har miljöförvaltningen besökt reservatet tillsammans med Bromma stadsdelsförvaltning och deras entreprenör PEAB som anlitas för all skötsel i stadsdelen. Vid tillsynsbesöken har främst naturvårdande skötselåtgärder diskuterats men också klagomål och överträdelser.

Naturvårdsåtgärder

Den nyanlagda groddammen vid Åkeshovs allé har inte visat sig hålla tillräckligt hög vattennivå. Stadsdelsförvaltningen har därför tagit fram förslag på förbättringsåtgärder men varit tveksamma till om de skulle ge önskad effekt. Några åtgärder kommer att genomföras under 2018. Åtgärderna är förenliga med bevarandeplanen för Natura 2000-området i Judarskogen och förhoppningen är att ytterligare förstärka förutsättningarna för större vattensalamander i området.

Ekmiljöer

Sammanlagt har 32 grova och 7 mindre ekar friställts i reservatet. Rövning och gallring av asp har genomförts i ett flertal brynmiljöer, bland annat runt Judarängen och de öppna ytorna mot Gubbkärrsvägen.

Tillgänglighets – och rekreativa åtgärder

Sex rofyllda platser i Judarskogen har skyltats upp med skylt på ekstolpe på platser som pekats ut i projektet Guide till tystnaden.

En av Judarskogens rofyllda platser som har skyltats upp.

Efterlevnad av bestämmelser

Generellt har efterlevnaden av bestämmelserna varit god i Judarskogen, med undantag för nedskräpning och otillåtna bosättningar vid några tillfällen. Bosättningarna avhystes relativt snabbt av staden.

Tillstånds och dispensansökningar

Stadsbyggnadsnämnden meddelade under 2017 dispens enligt reservatets föreskrifter för

- Valborgseld
- Filminspelning
- Nedsättning av grundvattenrör för att undersöka möjlighet att anlägga groddamm vid Gubbkärrsvägen

Miljöförvaltningen lämnade synpunkter i samtliga ärenden.

Undersökningar i Judarskogens naturreservat

Under hösten 2017 inventerades tre ekområden och en jättek i reservatet. Ytterligare en jättek mättes in. Två av tre ekområden är i behov av gallring av äldre lövträd. Det finns mycket gott om efterträdare med en diameter på 50-100 cm och alltså goda förutsättningar för en kontinuitet av jättekar.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Kyrksjölöten

Bromma stadsdelsförvaltning, har även i under 2017 fått resurser från den centrala medelreserven för att utföra skötselinsatser i reservatet.

Under 2017 har miljöförvaltningen besökt reservatet tillsammans med Bromma stadsdelsförvaltning och deras entreprenör PEAB som anlitas för all skötsel i stadsdelen. Vid tillsynsbesöken har främst naturvårdande skötselåtgärder diskuterats, men också klagomål och överträdelser.

Naturvårdande åtgärder

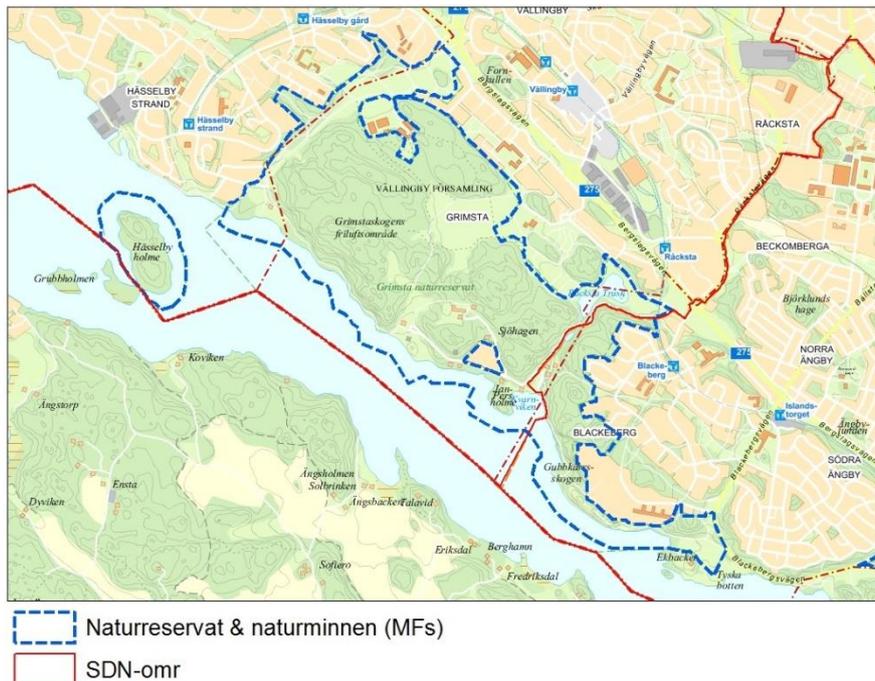
- Friställning av 29 grova och 10 mindre ekar i ekområdena vid Bergslagsvägen och bakom skolan Nya Elementar. Mycket lönnslö och även uppvuxna lönnar och en del gran har tagits bort.
- Försiktig gallring längs ryssmuren.
- Rensning av jättebalsamin. Åtgärden kommer att behöva upprepas för att hålla tillbaka spridningen av denna ört som är invasiv i fuktiga miljöer.
- Slåtter med upptag har genomförts bland annat på Judarängen.

Undersökningar i Kyrksjölötens naturreservat

Under hösten 2017 inventerades två jätteeckar och sex ekmiljöer i reservatet i samband med uppdatering av Stockholms ekdatabas. Flera jätteeckar över 100 cm i diameter som tidigare inte fanns registrerade upptäcktes.

Resultatet visade att de flesta ekmiljöerna är i behov av någon form av åtgärd. Det handlar framför allt om röjning av sly och gallring av äldre träd. Det finns mycket gott om så kallade efterträdare, det vill säga ekar över 50 cm i diameter. Lönn hotar ekmiljöerna med igenväxning, men även ek kan gallras ur.

Grimsta naturreservat

Grimstaskogen har länge använts som friluftsområde och nyttjas flitigt. Området har god tillgänglighet och fina gångstråk och ridstigar, inte minst den långa sammanhängande promenadvägen utmed Mälärstranden. De två strandbaderna Kanaan och Maltesholm är mycket populära. Skolor och förskolor från närliggande bostadsområden använder reservatet i sin verksamhet. Den natursköna och orörda Hässelby holme, som kan nås med båt, ingår också i reservatet, liksom de värdefulla ekmiljöerna vid Tyska Botten.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i reservatet

Västra delen av Grimsta förvaltas av Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning medan östra delen förvaltas av Bromma stadsdelsförvaltning. Miljöförvaltningen har besökt reservatet tillsammans med respektive stadsdelsförvaltning vid flera tillfällen, och också samrått med Brommas entreprenör PEAB.

Naturvårdande åtgärder

- Ängen vid Tyska har slagits. Där har också arbetet med friställning av ekar genom gallring i ekmiljöerna genomförts. Utöver gallring handlar det om röjning av sly kring ekar som friställts med ca 5 års mellanrum.
- Mellan Tyska botten till Ljunglöfska slottet har 16 grova och tre mindre ekar friställts.
- Slätter av ängsytter västra delen av i naturreservatet.
- Manuell slätter av Grimsta enebacke
- Vasslätter runt Räcksta träsk för att få en mer varierad biotop.

- Slyröjning vid Maltesholmsbadet, Maltesholmsstråket och längs elljusspåret.
- Gallring och slyröjning vid dammen nära Ormängsgatan
- Slyröjning kring dammen vid Råcksta träsk

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

- Led-belysning, nytt slitlager samt förnyade spårmarkeringar till motionsspåren
- uppskyllning av rofyllda platser ”Guide till tystnaden”

Klagomål

Klagomål under året har främst rört lösa hundar, otillåten cykling, otillåten eldning och buller från skjutbanan.

Efterlevnad av bestämmelser i Grimsta

Efterlevnaden av föreskrifter och bestämmelser i reservatet har under 2017 i huvudsak varit god med undantag för otillåten cykling och okopplade hundar.

Tillstånds och dispensansökningar

Stadsbyggnadsnämnden har hanterat fem ansökningar om tillstånd och dispens enligt reservatets föreskrifter:

- Tillstånd till tillfartsväg vid Tyska Botten
- Nedgrävning av VA-ledning vid Tyska botten
- Geoteknisk undersökning inför ny vattenledning i kanten av västra delen av reservatet
- Konstnärlig utsmyckning vid Kanaans café
- Snöupplag i reservatet

Miljöförvaltningen har samrått i fält med Stockholm Vatten och angående VA-ledningar i varsin ände av reservatet, samt med fastighetskontoret angående en skulptur vid caféet. Förvaltningen har lämnat synpunkter i samtliga ärenden. En ansökan om tillstånd till tillfartsväg genom reservatet fram till en privatfastighet avstyrktes av förvaltningen.

Undersökningar i Grimsta naturreservat

Under hösten 2017 inventerades 19 jätteeckar och 8 ekområden i samband med uppdatering av Stockholms ekdatabas. Fler än 20 jätteeckar över 100 cm i diameter som tidigare inte fanns registrerade upptäcktes, särskilt i reservatets västra del. Resultatet visade att de flesta ekmiljöerna är i behov av någon form av åtgärd. Det handlar framför allt om röjning av sly och gallring av äldre träd. Det finns mycket gott om så kallade efterträdare, det

vill säga ekar över 50 cm i diameter. Lönn hotar ekmiljöerna med igenväxning, men även ek kan gallras ur i vissa områden.

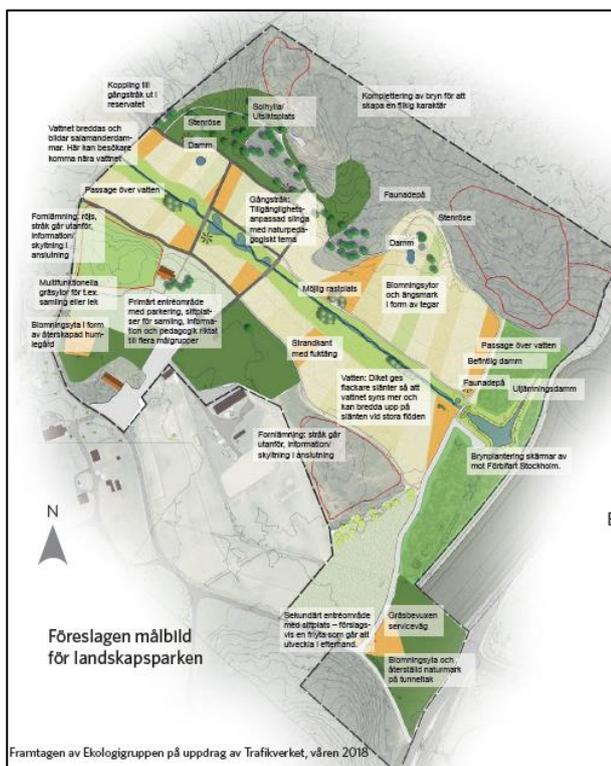

Död jätteek vid tyska Botten i Grimsta naturreservat

Tillsynsrådgivning och aktiviteter under året

Hansta förvaltas av trafikkontoret. Trafikkontoret har inte sökt medel ur centrala medelsreserven för reservatets skötsel under 2017. Förvaltningen har besökt reservatet vid flera tillfällen under 2017. I första hand är det främst i samband med ärenden kopplade till byggandet av Förbifart Stockholm samt uppföljning av föreläggande kopplat till Järva motorklubbns verksamhet samt Hägerstalunds världshus.

Järva motorklubb hade tillstånd att bedriva motocrossverksamhet till den siste december 2017. Miljöförvaltningen har under året lagt ner mycket tid och resurser inför verksamhetens avveckling. Under sommaren genomfördes en markprovtagning inom motorbanan för att undersöka eventuella föroreningar. Vid provtagningen medverkade även representant från Försvarsmakten för att undersöka risken för OXA, oexploderad ammunition, eftersom Järvafältet tidigare har varit militärt övningsområde. Resultaten har sedan legat till grund för kommunikering med såväl motorklubben, Försvarsmakten som Trafikverket under hösten. I november förelade miljö- och hälsoskydds nämnden Järva motorklubb att avveckla sin verksamhet till årsskiftet. Motorklubben begärde inhibering av beslutet och överklagade också beslutet hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen beslutade om inhibering och handlägger i skrivande stund det överklagade ärendet.

Målbild för landskapsparken Hansta hage efter avvecklingen av motorbanan, framtagen av Trafikverket i samråd med miljöförvaltningen med flera inom staden.

Klubbens markarrende gick ut vid årsskiftet och i samband med detta skulle klubben ha återställt marken till tjänligt skick med avseende på de anläggningar som klubben äger och har använt för sin verksamhet på stadens mark. Vid årsskiftet hade klubben dock inte påbörjat någon avstädnings eller återställning. I skrivande stund har exploateringskontoret givit klubben ett tillfälligt tillstånd att avstäda och återställa motorbanan till senast sista maj 2018.

Efter att motorbanan är avstädad kan Trafikverket påbörja projektering och detaljplanering för utveckling av motorbanan till Hansta hage; en attraktiv entré för reservatsbesökare med bland annat nya livsmiljöer för mindre vattensalamander. Miljöförvaltningen deltar aktivt i Trafikverkets arbete med omvandlingen av området. Åtgärderna är en del av den beslutade kompensationen för Förbifartens intrång i reservatet.

När det gäller skötsel och skötselrådgivning under året har Bögs gård liksom tidigare år skött de större vallodlingsytorna inne i reservatet. Stallen har också haft sommarbete i hagarna. Däremot har ingen övrig slåtter eller skoglig skötsel genomförts alls under året. Det finns fortsatt stora behov av gallring kring N2000-områdets jättekekar (se även under undersökningar i reservatet). Men på grund av delvis ny information under pågående samråd med Försvarmakten om risker för och hantering av OXA inom bland annat N2000-området behöver förvaltaren invänta ytterligare besked från Försvarmakten innan ytterligare skogliga åtgärder kan genomföras.

Under senhösten bidrog miljöförvaltningen till att symbolskyltar sattes upp i reservatet för att markera de rofyllda platser som identifierades i projektet Guide till tystnaden.

Symbolskylt för rofylld plats enligt projektet Guide till tystnaden uppsatt i ek- och hasselmiljön.

Efterlevnad av bestämmelser i Hansta

Efterlevnaden bland besökare i reservatet har enligt förvaltningen varit god, utan några kända klagomål. Överträdelser av såväl kända som okända aktörer har dock skett under året. Miljöförvaltningen med flera berörda förvaltningar har haft en fortsatt dialog med hyresgästen i Hägerstalunds värdshus angående olovligt uppförda byggnader, anläggningar samt avfall kring huvudbyggnaden. Åtgärder kvarstår som verksamhetsutövaren behöver genomföra. Miljöförvaltningens handläggning av ärendet fortsätter under 2018.

Under året har sopsand dumpats på flera platser, liksom en husvagn och bil. Ansvaret för att forsla bort sådant och annat avfall faller på reservatsförvaltaren och innebär alltid en merkostnad. Inom ett område som nyttjas tillfälligt för Förbifarten har även metallskrot och jordmassor dumpats. Trafikverket åtgärdade högarna omgående efter förvaltningens uppmaning.

Miljöförvaltningen har under hösten påbörjat en dialog med de tre stallen i området angående efterlevnaden av reservatets föreskrifter. Denna fråga har varit nedprioriterad från förvaltningens sida. Med ökad tydlighet hoppas förvaltningen att situationen med olovligt uppförda skjul, nedskräpning runt stallen med mera kommer förbättras under 2018.

Otillåtet upplag av dumpad sopsand i Hansta naturreservat.

Tillstånds och dispensansökningar

Stadsbyggnadsnämnden har under 2017 meddelat tillstånd enligt reservatets föreskrifter till orienteringstävlingen 25-manna som ska genomföras i oktober 2018. Tävlingen innebär flera tusen tävlande i Hanstareservatet, varför tillståndet är förenat med ett flertal villkor om försiktighetsåtgärder och krav på löpande samråd med miljöförvaltningen. Stadsbyggnadsnämnden har också beslutat om tillstånd för en mindre löptävling i maj 2018 som liksom 2017 ska gå på befintliga grusvägar genom reservatet. Trafikkontoret har beviljats dispens för att använda en del av den stora besöksparkeringen för tillfälligt snöupplag fram till och

med den 30 april 2018. Ytan är en så kallad B-yta, en reservatplats som endast får användas i samband med mycket stora snömängder.

Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter i alla tre ovan nämnda ärenden.

Undersökningar i reservatet

Under hösten 2017 inventerades reservatets 54 jätteeckar och nio ekmiljöer i samband med uppdatering av Stockholms ekdatabas. Vid inventeringen noterades 13 jätteeckar som hade missats vid inventeringen år 2006. Liksom tidigare bedömdes alla jätteeckar vara hotade av igenväxning. Några träd hade fallit och låg nu som död ved. Inga träd bedömdes vara helt friska. Liksom tidigare bedömdes behovet av friställande som akut för nästan alla jätteeckar (98%). Inventeringen av ekmiljöerna i stort visade på ett liknande men inte lika akut mönster (60%).

En av reservatets "trolllekar".

I ekmiljöerna finns också behov av att aktivt gynna efterträdare. Det visar det stora behovet av att fortsätta skötselinsatsen som påbörjades 2014-15, med fokus på gallringsåtgärder bland uppvuxna andra lövträd i första hand. Det är också viktigt att kommande skötselinsatser utförs så att även små ekplantor identifieras och tillåts växa upp istället för att riskera försvinna vid slyröjning med röjsåg.

Ur ett långsiktigt perspektiv pekar årets inventering ut behovet av förstärkningsåtgärder i viktiga men svaga eksamband. Ett sådant är just sambandet mellan Hanstas jätteeckar och vidare söderut mot Igelbäckens kulturresevat. Det är viktigt att ha i åtanke under de kommande åren i samband med t.ex. återställande av Förbifart Stockholm.

Igelbäckens kulturresevat

- Naturreservat & naturminnen (MFs)
- Kommungräns, Stockholms stad

Igelbäckens dalgång på Järvafältet är till stora delar lagskyddad av de ingående kommunerna. Reservaten är viktiga länkar i det regionala grönsambandet Järvakilen. En av de sista länkarna på Barkarby gamla flygfält i Järfälla kommun utreds nu som nytt naturreservat och har samrått med Stockholms stad under 2017.

I Stockholms del har man särskilt lyft fram de höga kulturhistoriska värdena med ett kulturresevat. Kulturresevatet erbjuder sociala mötesplatser i en lugn miljö. Fältet används av ett stort antal människor, främst närboende, förskolor och skolor, som strövområde och för många olika aktiviteter. Det bevarade kulturlandskapet ger besökaren en känsla av landsbygd. Betande kor, får och hästar uppskattas av många och vid Hästa Gård har fram till årsskiftet funnits stadens enda jordbruk i drift. De gamla gårdarna har ett rikt utbud av aktiviteter, inte minst för barn. Igelbäckens och koloniområdena är andra populära utflyktsmål. De öppna fälten närmast bebyggelsen används för bollspel, rörelselekar och annan ytkrävande rekreation. Fältskolan vid Eggeby gård har naturpedagogisk verksamhet för barn och ungdomar.

Granholmstoppen är en fin utsiktsplats med discogolfanläggning och servering. Vid Akalla by finns bland annat bangolf och väster om Akallavägen en driving range för golfare. Reservatet har många välanvända stigar och gång- och cykelvägar. Generellt är tillgängligheten till området mycket god med sex tunnelbanestationer inom promenadavstånd från fältet.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i reservatet

Trafikkontoret förvaltar reservatet, men större delen av ytan har ingått i arrendet till Hästa gård. Sedan några år har lantbruket drivits av Naturskog AB men avtalet med dem sades upp och arrendatorn med sina betesdjur flyttade från gården vid årsskiftet. Trafikkontoret planerar nu för en lösning de närmaste åren med entreprenörer för skötseln av reservatet istället för en jordbruksarrendator. I skrivande stund är denna upphandling ännu inte klar. Miljöförvaltningen har inte deltagit i diskussionen om reservatets skötsel ur detta avseende, men ser fortsatt hävd med slåtter och bete som en förutsättning för att bevara reservatets natur-, kultur- och rekreationsvärden.

Under året har förvaltningen endast haft skötselrådgivning vid ett tillfälle tillsammans med trafikkontoret, mycket beroende på osäkerheter kopplat till uppsägningen av arrendatorn. Under året har dock den löpande skötseln med vallodling, bete och slåtter längs stigar fortgått i stort. Däremot inte den så viktiga ängsmarksskötseln av särskilda värdefulla gräsmarker. Trafikkontoret har inte sökt medel ur centrala medelsreserven för reservatets skötsel.

Till höger ses grova ekar som död ved och levande träd i reservatet mest värdefulla ekmiljö. Till vänster i bilden syns den nya sträckningen av Akallavägen, till följd av Förbifarten.

Under 2017 har miljöförvaltningen besökt reservatet vid flera tillfällen främst i frågor om kompensation kopplade till Förbifarten. Till de två större kompensationsåtgärderna som ska genomföras av Förbifartens entreprenörer är trädgårdshistoriska analyser och framtagande av åtgärdsplan för de kulturhistoriskt intressanta miljöerna runt Hästa gård respektive Hägerstalunds gård.

I början av 2017 tog miljöförvaltningen del av Trafikverkets utredning av förutsättningarna för att återställa del av Igelbäcken till en naturligt slingrande form, en så kallad återmeandring. Utredningen var en del av den dom som beslutades av mark- och miljööverdomstolen som en kompensation för Förbifarten. Utredningen redovisades till mark- och miljödomstolen. I februari 2018 beslutade mark- och miljödomstolen att Trafikverket ska återmeandra Igelbäcken enligt förslag i utredningen. Därmed har domstolen gått på miljöförvaltningens linje som har drivit frågan under flera år. Domen har i skrivande stund inte vunnit laga kraft.

Under året har det angränsande bostadsområdet Rinkebyterrassen invigts liksom det anslutande nya promenadstråket Rinkebystråket över dalgången. Det breda stråket är mycket tillgängligt för gående och passerar på bro över Igelbäcken. Trafikkontoret har låtit anlägga en ny mötesplats utmed stråket med planterade ekar och sittplatser. Grillplatsen vid Skogvaktarkärret har också fått nya sittstockar.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning har påbörjat återställandet av en tillfällig grusad fotbollsplan till ängsmark. Arbetet fortsätter under 2018.

Nyanlagd mötesplats med planterad ek utmed Rinkebystråket.

Under senhösten bidrog miljöförvaltningen till att symbolskyltar sattes upp i reservatet för att markera de rofyllda platser som identifierades i projektet Guide till tystnaden.

Efterlevnad av bestämmelser i Igelbäckens kulturresevat

Efterlevnaden av bestämmelser i resevatet har varit bristfällig under 2017.

Olovliga bosättningar fortsätter vara ett stort och återkommande problem på flera platser, främst i de västra delarna som kommer att ingå i Förbifartens arbetsområde. I december rapporterade trafikkontoret om elva kända bosättningar. När polisen har genomfört avhysningar med stöd av ordningslagen har trafikkontoret städat platserna, men nya läger uppstår omgående på samma plats. Nedskräpning och skadegörelse kräver löpande insatser från både trafikkontoret och stadsdelsförvaltningen.

Klagomål om lösspringande hundar är ett annat stort och återkommande problem. Trafikkontoret planerar att sätta upp tydliga informationsskyltar om vilka regler som gäller, vilket förvaltningen har efterfrågat. Även trafik i resevatet utgör ett problem som försämrar tillgängligheten och upplevelsen av trygghet i resevatet. De många vägbommar trafikkontoret låta sätta upp syftar till att minska och kanalisera trafiken, men även dessa vandaliseras återkommande.

Under året har Förbifartens entreprenörer vid två tillfällen överträtt gränsen för område med tillfällig nyttjanderätt genom slyröjning samt terrängkörning. Inga större permanenta skador har uppstått på resevatets värden, men miljöförvaltningen ser likväl mycket allvarligt på händelserna och kommer att följa upp överträdelserna under 2018.

Olovlig eldning och nedskräpning i kulturresevatet. Granen fick fällas för att inte utgöra en risk.

Tillstånds och dispensansökningar

Av årets tio tillstånds- och dispensärenden från stadsbyggnadsnämnden har de sex översta i listan nedan haft direkt koppling till byggandet av Förbifarten. Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter i alla ärenden:

- Nytt dike vid nya Akallavägen
- Ny permanent VA-station norr om Akallavägen
- Installation av tillfälliga rör för infiltration till grundvatten
- Ny stödmur med mera vid Hästa gård

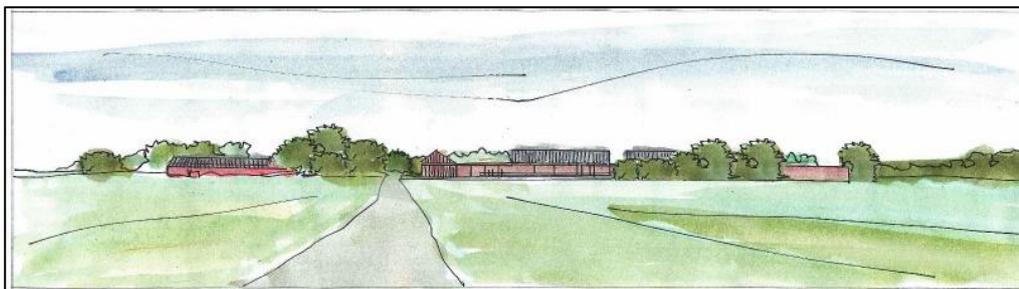
- Tillfälligt upplag av jordmassor nedanför Hästa gård
- Tillfälligt upplag av jordmassor nedanför Hägerstalund, på del av flygfältet

Trafikverkets entreprenörer NCC respektive Züblin har under året fått dispens för mellanlagring av stora volymer jordmassor som ska användas vid återställning av naturmark inom både Igelbäcken och Hansta. Dispenserna innebär en stor påverkan på såväl naturvärden som landskapsbilden under flera år. Dispenserna är därför villkorade med olika kompensationsåtgärder, bland annat trädgårdshistoriska utredningar och förslag till åtgärder för de historiska trädgårdsmiljöerna runt Hästa gård respektive Hägerstalund samt trädplanteringar utmed en del av Igelbäcken.

- Utläggning av massor för landskapsmodellering, efter bristfälligt återställning av reservatsmark efter E18
- Geotekniska undersökningar för Tenstaterassen
- Förläggning av ny optofiberkabel

- Järvabadet, nytt utomhusbad vid Eggeby gård

Fastighetskontoret ansvarar för anläggandet av ett nytt utomhusbad. Badet innebär ianspråktagande av mark inom kulturresevatet samt hantering av dag- och spillvatten och eventuell påverkan på Igelbäcken. Förvaltningen kommer därför medverka i den fortsatta processen med bland annat kontrollprogram för vatten och kommande dispensansökan för besöksparkeringar.

Skiss över Järvabadet framför Eggeby gård, från Fastighetskontorets programhandling 20170111.

Undersökningar i reservatet

Under hösten 2017 inventerades reservatets enda jätteek och fyra ekmiljöer i samband med uppdatering av Stockholms ekdatabas

Reservatets enda jätteek bedöms vara i akut behov av friställande, jämfört med den tidigare inventeringen som sa inom 10 år. Genomgående för ekmiljöerna har behovet av röjning ökat liksom bedömningen av mer akuta åtgärder (75% jämfört med tidigare 25%). I vissa bestånd utgör uppvuxna granar en klar konkurrent, men det är inte självklart att eken därmed alltid ska få företräde.

I kulturreseptatet finns det dock generellt ett stort behov av att gynna efterträdare och nya ekplantor samt även plantera mer ek för att gynna det svaga med viktiga eksambandet vidare upp mot Hanstas N2000-område med jätteekar. Det är viktigt att ha i åtanke under de kommande åren i samband med t.ex. återställande av Förbifart Stockholm.

Trähästarna nedanför Hästa gård. I bakgrunden syns ekstammar från Förbifarten, utlagda som död ved av värde för biologisk mångfald.

Älvsjöskogens naturreservat

Älvsjöskogens naturreservat invigdes i september 2016. Skogsområdet som nu är skyddat ligger söder om Älvsjö centrum på västra sidan om stambanan. En utredning om att bilda reservat även i den östra delen av Älvsjöskogen, har påbörjats under året.

Älvsjöskogen är en viktig del av Stockholms ekologiska infrastruktur. Skogen utgör en sammanhängande del av ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område för biologisk mångfald mellan Bornsjökilens och Hanvedenkilens yttersta spetsar. Området är också av stor betydelse för närboendes rekreation. Västra stambanan, som utgör det nya reservatets östra gräns, är en mycket stark barriär för människor och för många djur eftersom järnvägsområdet är instängslat, men för växter och vissa djur kan spridning till och från skogsområdet öster om stambanan vara möjlig.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Älvsjöskogens naturreservat

Naturreservatet förvaltas av Älvsjö stadsdelsförvaltning som under året beviljats medel från centrala medelsreserven för områdets skötsel.

Reservatsförvaltaren har under året låtit återställa naturmark och förbättra entrévägen samt vistelseytan mellan idrottsplatsen och klubbstuga. Förvaltaren har också efter samråd låtit glesa ut i trädbestånden för att öka ljusinsläpp till grodlokaler samt för att selektivt friställa ek och tall. Efter synpunkter från närboende har miljöförvaltningen och reservatsförvaltaren

även uppmärksammats på behov av åtgärder för såväl ökad tillgänglighet som biologisk mångfald vid Långsjöns strand. Åtgärder planeras under 2018, se även nedan angående gränser. Under året har förvaltaren också bytt ut belysningen i elljusspåret till LED-lampor samt låtit ta sätta upp nya enhetliga skyltställ med information om reservatets olika värden och målpunkter, t.ex. den gamla dansbanan och stenålderslämningar.

Under senhösten bidrog miljöförvaltningen till att symbolskyltar sattes upp i reservatet för att markera de rofyllda platser som identifierades i projektet Guide till tystnaden.

Groddjursdammen vid Korskruevägen där förvaltaren lät ta ner några träd under 2017 för att öka ljusinsläppet och förbättra förutsättningarna för groddjur. Fördjupning av dammen kan bli aktuellt under 2018.

Efterlevnad av bestämmelser i reservatet

Efterlevnaden av bestämmelser har varit god med undantag för en olovlig bosättning, kvarlämnad taggtråd efter underhåll av stambanan samt okopplade hundar. Under 2016 försökte någon att dika ut en mindre våtmark. Frågan aktualiserades även under 2017 och resulterade i att miljöförvaltningen sammankallade till samråd i fält med närboende och intresseföreningar. Det aktuella området kommer att följas upp 2018.

Reservatet har ännu inte gränsmarkerats eftersom stadens förhandlingar med nuvarande markägare inte är avslutade. I dagsläget är mark inom reservatet ianspråktaget, t.ex. vid Långsjöns strand. Det innebär en påverkan på naturvärden samt även en otydlighet för reservatsbesökare. Tillsyn av överträdelser i gränszonen mot omgivande bebyggelse kan dock bli aktuella först när gränserna är utsatta och markerade.

Tillstånds och dispensansökningar

Stadsbyggnadsnämnden har lämnat tillstånd för att lägga ner fiberkabel. Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter i ärendet. Förvaltningen har också följt upp och haft synpunkter på bristfällig återställning efter tidigare dispens för nytt klubbhus och VA-anslutning. Efter att reservatsförvaltaren tog över frågan har nu bristerna åtgärdats på ett bra sätt. Miljöförvaltningen har också följt upp den fleråriga dispensen för valborgsfirande, efter klagomål angående fyrverkerier från året innan (2016). Det resulterade i att firandet 2017 genomfördes med så kallade ”tysta” fyrverkerier.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden mottog inför sommaren 2017 ett medborgarförslag från samrådsgruppen Behåll och utveckla Röda stugan i Älvsjöskogens naturreservat. Fastighetskontoret hade planer på att riva den äldre byggnaden. Miljöförvaltningen uppmärksammade att det krävs tillstånd för rivning av huset enligt reseratsföreskrifterna. Därefter har inget nytt skett, varför förvaltningen fortsätter bevaka frågan under 2018.

Ett av många koybyggen i Älvsjöskogen som används flitigt av förskolor och skolor.

Undersökningar i reservatet

Under hösten 2017 inventerades reservatets jätteeckar och tre avgränsade ekmiljöer i samband med uppdatering av Stockholms ekdatabas. I den tidigare inventeringen noterades tre jätteeckar. Av dessa återfanns nu endast en med hållighet, men i övrigt i relativt bra skick. En har troligen varit felaktigt införd i databasen, en vid Långsjön hade tyvärr huggits ner efter ett blixtnedslag. Statusen i de tre ekområdena bedömdes överlag vara god, men med fortsatta behov av viss friställning. I reservatet finns dock relativt mycket ek utöver dessa tre områden, utmed igenväxta brynzoner och i dalgången genom reservatet. Förvaltningen medverkar i den fortsatta dialogen med förvaltaren om skötseln även av dessa ekar under 2018.

Naturminnen

Länsstyrelsen har från och med år 2014 lämnat över tillsynen på de två naturminnena som är inrättade i Stockholms stad och skyddade enligt 7 kap miljöbalken.

Johannesdals flyttblock

Stort flyttblock intill en villa i ett bostadsområde i Vårberg. Naturminnet består av två större granitblock med synlig höjd av 3,2 meter respektive 1,8 meter. På blocken växer bland annat stensöta och äppelmossa. Förvaltningen har inte besökt flyttblocket under året.

Flyttblock år 1969. (Foto: Bo Gustafsson, Skogsvårdsstyrelsen)

Pålsundsberget

Pålsundsberget är Stockholms läns senast bildade naturminne och inrättades av länsstyrelsen 1997. Fridlysningens syfte är att bevara både geologiska och botaniska värden. På den stora tomten som ligger mellan två 20-talshus på Heleneborgsgatan och sluttar ned mot Riddarfjärden, syns sprickbildningar och ytformer hos berget som visar hur det rörde sig för hundratals miljoner år sedan. Här finns rester av en ursprunglig Stockholmsnatur och man kan ana hur denna del av Södermalm såg ut före de stora bostadshusens tid.

Bland växterna märks blåbär, lingon, blåklocka, äkta johannesört och harstarr tillsammans med sällsyntheter som stortimjan och kvarstående eller självspridda bestånd av odlade arter som toppklocka och borstnejlika.

Pålundssparken vid Heleneborgsgatan - ett av två naturminnen i Stockholm stad

Tillsynsrådgivning och aktiviteter

Under året har miljöförvaltningen besökt naturminnet vid två tillfällen och haft en dialog med Södermalms stadsdelsförvaltning om hur naturminnet kan uppmärksammas och bli mer tillgängligt, samt vilken skötsel gränsmarkering som är lämplig.

Bevarandestatus i natur- och kulturresevatnen

Miljöförvaltningen följer upp reservatens bevarandestatus.

Med bevarandestatus för en naturtyp/livsmiljö menas summan av faktorer som påverkar livsmiljön och dess typiska arter när det gäller utbredning, struktur och funktion. Vid bedömningen av rekreativa värden har områdenas möjlighet till rekreation och friluftsliv samt sociala och pedagogiska värden vägts in.

En del i uppföljningen av bevarandestatus ligger utanför den operativa tillsynen men är till stor hjälp vid rådgivning till förvaltarna om lämpliga prioriteringar som både förebygger försämringar och överträdelser, samt gynnar friluftsliv och naturvärden. Under året har förvaltningen följt upp ekmiljöer i reservaten. Undersökningen visar att det fortfarande finns ett stort och eftersatt behov av skötsel i många områden.

Stadens ekologer ser en svårighet att med rimliga resurser bedöma reservatens bevarandestatus varje år. Påverkan och förändringar i landskap och naturmiljö sker mycket långsamt och det skulle krävas omfattande och kostsamma undersökningar att fånga upp vilken påverkan förändringar i landskapet i och utanför reservaten har för effekt på den biologiska mångfalden. En bedömning av bevarandestatus kommer därför att göras var femte år, nästa gång år 2020.